

«Γλυκά το λένε τα πουλιά, γλυκά το λεν' τ' αηδόνια»

«Του Φλέσσα η μάνα κάθονταν στην Πολιανή τη ράχη
τα κοντοβούνια αγνάντευε και τα πουλιά ρωτούσε·
πουλάκια μ' κι αηδονάκια μου που 'ρχεστε στον αγέρα
μην είδατε το γιόκα μου το Φλέσσα αρχιμανδρίτη;»

Μα τα πουλιά βουβαίνονταν στα παρακάλια και στο σπαραγμό της κυρά-Κωνσταντίνας. Μάης
μήνας, και κάθε κλωνάρι και πουλί· και τα αηδόνια πλήθος. Οι ευωδιές, του ήλιου τα χρυσάφια, τα
τρεχούμενα νερά, τα άφηναν αδιάφορα. Είχαν πετάξει σαν αστραπή από το Μανιάκι έντρομα και
κακοκαρδισμένα. Χίλιοι πολεμιστές είχαν εγκαταλείψει και είχε παραμείνει ο Παπαφλέσσας με

ολιγοστούς θαρραλέους. Είχαν δει και είχαν φρύξει. Αν κελαηδούσαν, θα 'βγαζαν πικρό αηδόνισμα: Ο γιος της, το στερνοπαιδί της, με όσους από τους συμπολεμιστές του δεν δείλιασαν, κείτονταν από το απομεσήμερο νεκροί στη ματωμένη, σκλαβωμένη και ανθοστόλιστη γη κι εκείνα «σιγίζουνε και δεν λαλούν».

Αλλά και «Τ' αηδόνια της Ανατολής και τα πουλιά της Δύσης/ κλαίγουν αργά, κλαίγουν ταχιά, κλαίγουν το μεσημέρι/ κλαίγουν την Αντριανόπολη την πολυκουρσεμένη».

Ενώ ο πρωτομάστορας στης **Άρτας το γιοφύρι** «Πιάνει μηνάει της Λυγερής με το πουλί τ' αηδόνι: Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα.../ και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε...»

'Οσο για την μεγάλη και σωτήρια εθνική έκρηξη, στις μέρες που ο λαός μας ένιωθε φουσκωθαλασσιά στην καρδιά, ακούστηκε το τραγούδι: «Κρυφά το λένε τα πουλιά, κρυφά το λεν' τ' αηδόνια,/ κρυφά το λέει ο γούμενος από την άγια Λαύρα: «Παιδιά για μεταλάβετε, για ξομολογηθείτε...». Ωστόσο στη χλοερή Ήπειρο άκουγες: «Τώρα που ήρθε η άνοιξη και λιώσανε τα χιόνια, γλυκά λαλούνε τα πουλιά, γλυκά λαλούν τ' αηδόνια...»

Το αηδόνι, η αηδών.

«Η άδουσα, ήτοι η αηδών. (Ησ. 'Εργ· παρ' Ομήρου, περί της θυγατρός του Πανδάρεω, μεταβληθείσης εις αηδόνα... με την πολυηχέα φωνήν)» διαβάζουμε στο πολύτιμο «Μέγα λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης» των σπουδαίων φιλολόγων H.LIDDEL και R.SCOTT, (εκδ. Οξφόρδη, 1834). Λιγύφωνο, την αποκάλεσαν οι πρόγονοί μας, λιγύφθογγο, λίγεια, λόγω της λιγυρής, δηλαδή της καθαρής ισχυρής φωνής της, η οποία σκορπά ηδείς και ευάρεστους ήχους· χλωρηίς, επίσης λεγόταν (επί των χλωρών καθέζεσθαι δένδρων χέει πολυηχέα φωνήν· Οδ.)

Σύμφωνα με την μυθολογία, η Αηδών ήταν κόρη του κτηματία Πανδάρεω από την Έφεσο και σύζυγος του βασιλιά Ζήθου από τον οποίο απόκτησε μόνον ένα παιδί, τον Ίτυλο, τον οποίο σκότωσε κατά λάθος. Έκτοτε, θεία χάριτι, μεταμορφώθηκε σε μελωδικό πουλί και με το κελάηδημά του υμνεί την μητρική αγάπη αλλά και θρηνεί γλυκά την στέρηση του παιδιού της. Υπάρχουν και άλλοι μύθοι ή παραλλαγές που ενέπνευσε το γλυκολάλητο πουλί, όπως λ.χ. εκείνος κατά τον οποίο στην αρχαιότητα ονομαζόταν Πρόκνη, πατέρας της ήταν ο Πανδίων, βασιλιάς της Αττικής, αδελφή της η Φιλομήλα και σύζυγός της ο Τυρέας. Έπειτα όμως από πολλές και τραγικές περιπέτειες, ο Δίας μεταμόρφωσε όλη την οικογένεια σε πουλιά.

Το αηδόνι, ή αηδών, μπιρμπίλι σε πολλές περιοχές μας, πατρίδα του έχει την Ευρώπη όλη. Και όλες τις θερμές απλωσιές της Ασίας και της Αφρικής. Αποζητά το ήπιο αεράκι που θα της χαιδεύει απαλά τα γκριζωπά, με απαλές κίτρινες ή καφέ ανταύγειες πουπουλάκια της κοιλιάς, τον ήλιο που θα λούζει την κοκκινωπή ράχη της κάνοντάς την να χρυσίζει, να πάλλεται η μεγάλη κομψή ουρά

της, ενώ οι ευωδιές θα την κυκλώνουν και η ευδία θα της χαρίζεται σαν να πανηγυρίζει· γι' αυτή, μόνο γι' αυτή. Και για τα γλυκά σαν μέλι αηδονίσματά της. Ή για τις μισολυπόθυμες λυγμολαλίες καημών που κάποτε την άγγιξαν. Ή μας άγγιξαν...

Στη χώρα μας έρχεται αρχές Απριλίου και φεύγει με τα πρωτοβρόχια. Όταν επιστρέφει εγκαθίσταται στην ίδια περιοχή που γνώρισε και αγάπησε, υγρή και δασωμένη συνήθως. Πρόκειται για είδος εντομοφάγο. Τα μικράκια της (το θηλυκό γεννά 4-6 αυγά) γυμνάζονται εύκολα και είναι ικανά ακόμη και να μεταναστεύουν σύντομα. Το σούρουπο, συχνά όλη τη νύχτα, αλλά και το ξημέρωμα, το αρσενικό αηδόνι τραγουδά την αγάπη του στην καλή του. Η ιδιορρυθμία της κατασκευής των φωνητικών του οργάνων είναι που δίνει αυτό το εύρος, τα ποικίλματα και την ηδύτητα στην φωνή του κοσμαγάπητου πουλιού. Κάποτε οι λαρυγγισμοί του είναι τέτοιοι ώστε δημιουργούν την εντύπωση ότι ακούει κανείς ένα τέλειο συμφωνικό κομμάτι. Έχει την ικανότητα να αλλάζει από είκοσι έως εικοσιτέσσερις στροφές. Η διάρκεια ζωής του αηδονιού είναι δυο έως πέντε χρόνια. Κάποια έζησαν και μέχρι τα οκτώ τους. Και βεβαίως δεν υπάρχει καταγραφή για την διάρκεια ζωής του αηδονιού σε αιχμαλωσία. Απλώς αιχμάλωτο πεθαίνει.

«Έχω ένα αηδόνι στο κλουβί κι απ' τον καημό του λιώνει» έγραψε ο Ναπολέων Λαπαθιώτης.

Και ο Σεφέρης στην ΕΛΕΝΗ, επεσήμαινε:

«Τ' αηδόνια δεν σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες...

Αηδόνι ντροπαλό, μες στον ανασασμό των φύλλων...»

Ακριβώς πλάι στα ρυάκια, στα πλατάνια, στις κουμαριές, στις μυρτιές, τις αροδάφνες, ξενυχτάει στις Πλάτρες άδοντας ώρες νυχτερινές. Γλυκαίνοντας ή σπαράσσοντας καρδιές- αναλόγως.

Όπως συνέβη προ ετών και στους Μολάους Λακωνίας όταν η γράφουσα έμεινε ολόκληρη την νύχτα συνεπαρμένη, άυπνη, ακούγοντας τα αηδονίσματα, στο απλό και νοικοκυρεμένο ξενοδοχείο που ορθώνεται πλάι στο φαράγγι του Λάρνακα, μες στις λεύκες, στα κελαρύζοντα νερά, στους μικρούς καταρράκτες, στις βαγιές, τις μυρτιές, στα οπωροφόρα, στα αρωματικά και καλλωπιστικά φυτά, τόπο φιλοξενίας και καταφύγιο άγριων ζώων και πτηνών, όπως κουνάβια, νυφίτσες, ερπετά, αμφίβια, ακανθόχοιροι, αγριόγατες, σπιζαετοί, πετρίτες, μπούφοι, κακκινολαίμηδες, κορυδαλλοί, καρδερίνες, κορακοειδή-, γερακοειδή- αχ, το φαράγγι του Λάρνακα που του ακούμπησα την καρδιά μου για ένα βράδυ κι ακόμη εκεί τριγυρνά, καταπώς φαίνεται. Με είχε γλυκάνει η νύχτα εκείνη ως τ' ακροδάχτυλα.

Στην Οδύσσεια η Πηνελόπη θρηνεί αναφερόμενη στην πρώτη εκδοχή του μύθου της Αηδόνας:

«Κι όπως η Αηδόνα η λυγερή και κόρη του Παντάρου

γλυκολαλεί της άνοιξης άμα ο καιρός γυρίσει,

στων δέντρων καθώς κάθεται τα πυκνωμένα φύλλα
και με συχνά γυρίσματα, χίλιους σκοπούς αλλάζει...»

Το αηδόνι, ήταν κάποτε άνθρωπος λέει η παράδοση του λαού μας. Βοσκός. Είχε και δυο πιστά σκυλιά, την Τσίλα και το Τσιβέλι. Κοιμήθηκε βαριά όμως κάποτε και τα ζωντανά του έμειναν παραμελημένα. Και παραπονεμένα. Μετανιωμένος παρακάλεσε τον θεό να τον κάνει πουλί, κράζοντας τα σκυλιά με το κελάδημά του: «Τσίλα μου εσύ στα πρόβατα. Τσιβέλι εσύ στα γίδια/ βοσκάτε τα μες στις λογγιές και μέσα στα γρασίδια/ κι επάνω εγώ στο ξάγναντο θα παιζω τη φλογέρα ν' αχολογάει ως πέρα...»

«Δεν λαλείς, λαλείς γλυκό μου αηδόνι,
το πρωί με τη δροσιά, λάλα αηδόνι μου γλυκά.

Να ξυπνή, ξυπνήσεις τον υιό μου...» ικέτευε τραγουδώντας η μητέρα του κλέφτη.

Στο δε δημοτικό «Του κλέφτη το κιβούρι» το οποίο εξήρε ο κορυφαίος Γερμανός στοχαστής και συγγραφέας Γκαίτε, παθιασμένος με το ελληνικό δημοτικό τραγούδι, ο λαβωμένος κλέφτης παραγγέλνει: «Ν' αφήστε παραθύρι να μπαίνει ο ήλιος το πρωί και το δροσό το βράδυ/ να μπαινοβγαίνουν τα πουλιά, της άνοιξης τ' αηδόνια».

Ο Αριστοφάνης ('Ορνιθες) και ο ποιητής Καλλίμαχος παρουσιάζουν το τραγούδι του αηδονιού ως μορφή ποίησης. Ο Βιργίλιος συγκρίνει τον θρήνο του Ορφέα με το τραγούδι του αηδονιού. Στο Ιράν το αηδόνι είναι εθνικό σύμβολο.

Αχ, μετά από όλα αυτά, και άλλα πολλά που δεν γίνεται να μεταφερθούν σ' αυτό το μικρό αφιέρωμα, τι θα μπορούσα να πω... Ή μήπως να θυμηθώ το Τσάμικο που άκουσα από τον Δημοσθένη Βλαχαγγέλη (Κλαρίνο Βάσος Μαλλιάρας):

«Λάλα τ' αηδόνι, λάλα τ' αηδόνι, πουλί μου λάλα το
Λάλα τ' αηδόνι λάλα το, σ' όλα τα περιβόλια
και στο δικό μου το μπαχτσέ, αχ, πουλί να μη λαλήσεις.
Ορέ παντρεύεται η αγάπη μου, αχ, και παίρνει τον εχθρό μου...»

Οι λαοί που ζούσαν κοντά στη φύση ήξεραν να αντιγυρίζουν με ευγνωμοσύνη τα όσα θαυμαστά, σοφά και ευλογημένα του προσφέρονταν από τα πλάσματά της και συντρόφους τους δια βίου.

Ελένη Σαραντίτη

Σημείωση: Το αιδόνι επάνω στην υπέροχη τριανταφυλλιά είναι λεπτομέρεια από τις διάσημες τοιχογραφίες με τους φανταστικούς κήπους που κοσμούσαν την Βίλλα της Λιβίας Δρουσίλλα (58 π. Χ- 29 μ. Χ). Οι εξαίστες τοιχογραφίες έχουν συντηρηθεί και φυλάσσονται στο Εθνικό Μουσείο της Ρώμης, ενώ η Βίλλα, βορείως της Ρώμης, αποτελεί σήμερα αντικείμενο ανασκαφών. Η Λιβία Δρουσίλλα (LIVIA DRUSILLA), γνωστή μετά το 14 μ. Χ. ως Ιουλία Αυγούστα, ήταν η σύζυγος του πρώτου αυτοκράτορα της Ρώμης Οκταβιανού Αυγούστου, και μια από τις ισχυρότερες γυναικες στην ιστορία της αυτοκρατορίας.